

“Múltunk jövője, avagy lehet-e kétszer (háromszor) ugyanabba a folyóba lépni? Történelmi körkép és tanulságok”

Fazekas Csaba
előadása
november 27. 16:30

Merre

tovább,

Magyarország?

interaktív előadás- és
beszélgetéssorozat

Az előadás után kerekasztal
beszélgetés:
Csizmadia Ervin és Lakatos Júlia
politológusok részvételével

MISKOLCI
EGYETEM

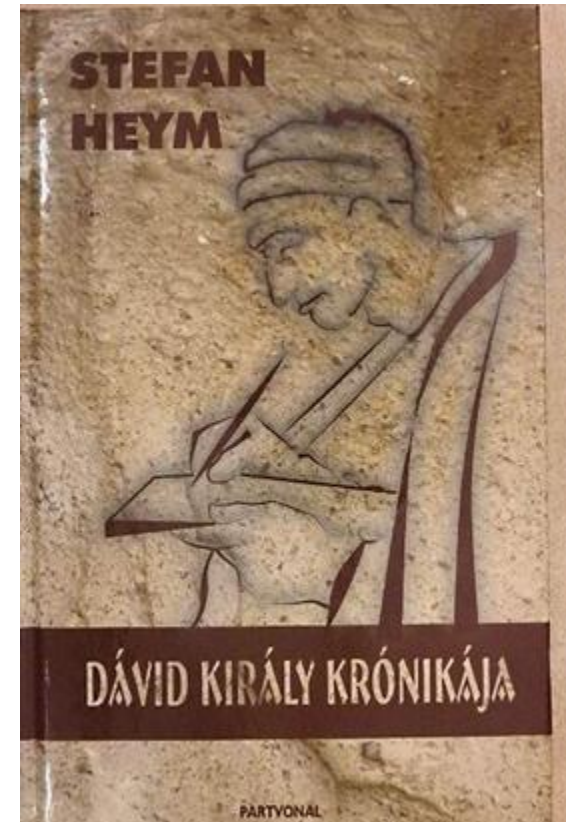
A történelem a múlt politikája, a politika a jelen történelme.
Közhelynek számít: nincs változatosabb dolog, mint a múlt.
Mi a múlt haszna? Szükség van-e történészekre?

"I'm concerned about my legacy—kill the historians."

Ethán ben Hósaja történetíró Joábnak a hadsereg korábbi fővezérének:

„Te ez ország nagyjai közé tartoztál egykor, azok közé, akik eldöntik, erőszakos halállal haljon-e ez és ez, avagy békén élje le napjait. Én pedig azok közé tartozom, akik eldöntik, ki hogyan éljen tovább holta után eljövendő nemzedékek szemében; ki- s mifélének lássák ezer év múltán. Agyalágyult aggastyánnak-e, ki szakállát nyálával rondítja el, s maga alá piszkít, avagy vitéz katonának, ki méltósággal és bátran néz farkasszemet végzetével.”

Hogyan jelenik meg a történelem a politika világában, akar-e valamit a jelen a múlttól?

→ A történészekről közvélekedés: bizonytalan, egymással veszekedő, vitatkozó emberek, nem „igazi” tudomány.

DE AZ!

A történelemszemlélet azonban formálható és a politika gyakran megfogalmazta igényét a történelmi múlt politikai narratívákhoz való igazítására.

Σ A jelenlegi magyar politikai rendszer erre törekedett és törekszik.

„Egy 2010–2014 közötti rendszeralkotó, majd a 2014-ben kezdődő, következetes rendszerstabilizáló politikai ciklus után *a korszaképítés feladata következik*. [...] Most a feladat nem kevesebb, mint az idő összeillesztése – *számára megfelelő kulturális korszakba ágyazni a politikai rendszert*. [...] *A kormány megtette a magáét*: a jogrendszert pár év alatt átalakította (Alaptörvény), az állam szuverenitását megvédte, Magyarország nemzetközi presztízsét számos alkalommal és módon növelte. [...] E középtávon beérő folyamatok mellett *a kultúra meghatározása hosszútávú feladat*. [...] A korszak ügyei a szellem arénájában dőlnek el. Ehhez persze – s ezt sem lehet elégszer hangsúlyozni – elmaradhatatlan az intézmények létrehozása, fórumok alapítása, források biztosítása (mindezek meg is történtek), de a forma tartalommal való megtöltése, az intézmények működtetése és a működtetők toborzása nem a döntéshozó feladata. Teendőnk nem kevés, főleg, hogy *a korszaképítéshez ideológiánál jóval többre: kultúrára van szükség*. [...]

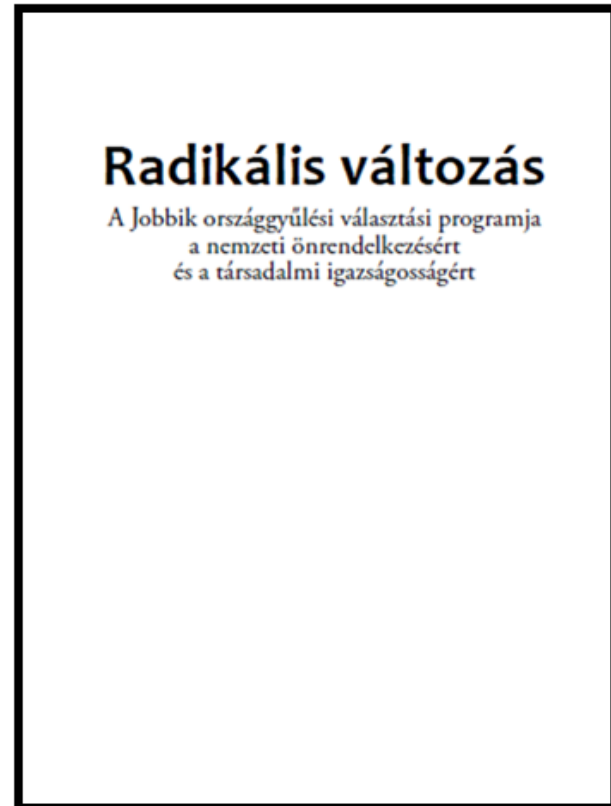
Van, aki választást nyer, település irányítására kap mandátumot, politikai döntéseket hoz s van, aki szellemet gondoz, kultúrát terjeszt, történetet mesél. *Politikai rendszerünk jó, hasznos és működik*. A közelgő korszak, amely kényelmes otthont ad neki, kitartó történetmesélőket igényel, akik magyarázatot adnak arra, hogy miért és miként. Kommentárookra, történetekre, népszerű szóval élve *narratívára és közös mítoszokra van szükségünk!*”

(Békés Márton: Tihanyi tézisek, 2017)

A rendszer történelemszemléletének és történelemkép-alakító
igyekezetének forrása:

2010-ben nincs ilyen jellegű Fidesz-program.

Volt viszont a Jobbiknak.

„[Az elmúlt 20 évben]

A kultúra alapvető, társadalmilag és nemzeti szempontból értékes feladatai helyett az üzleties, globalizált szemlélet megerősödése.

Az áldemokratikus, neoliberális kultúrpolitika szinte kizárólagos támogatása és monopolhelyzetbe juttatása.

Kellő állami, kormányzati és civil támogatás híján a nemzeti, keresztény kultúra visszaszorulása a szubkulturális tartományba. [...]

A kulturális támogatások és források diktatórikus koncentrálása a neoliberális művészek és kulturális fórumok támogatására. [...]

[Jövőben megvalósítandó intézkedések:]

Alkotmányban védjük meg az elmúlt években méltatlanul támadott olyan ősi nemzeti jelképeinket, mint a Szent Korona, a történelmi zászlók vagy a Turulmadár. [...]

A Kossuth térről a Károlyi-szobrot haladéktalanul eltávolítjuk. [...] A Roosevelttér kapja meg egyedüli méltó névadója, gróf Széchenyi István nevét! A negatív történelmi személyekhez vagy korokhoz kapcsolódó köztéri elnevezések általános megszüntetése, szobraik eltávolítása a megfelelő helyre. [...]

Valós őstörténetünk megismerésére, az erre irányuló kutatások támogatására és eredményeinek ismertetésére létrehozzuk a Magyar Őstörténeti Intézetet.”

2010 utáni emlékezetpolitikai fordulat elemei:

Alaptörvény preambuluma: Hogyan kell értelmezni a történelmet?

1. Közterületek átnevezései, arculatformálás

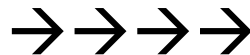
Moszkva tér → Széll Kálmán tér

Roosevelt tér → Széchenyi tér

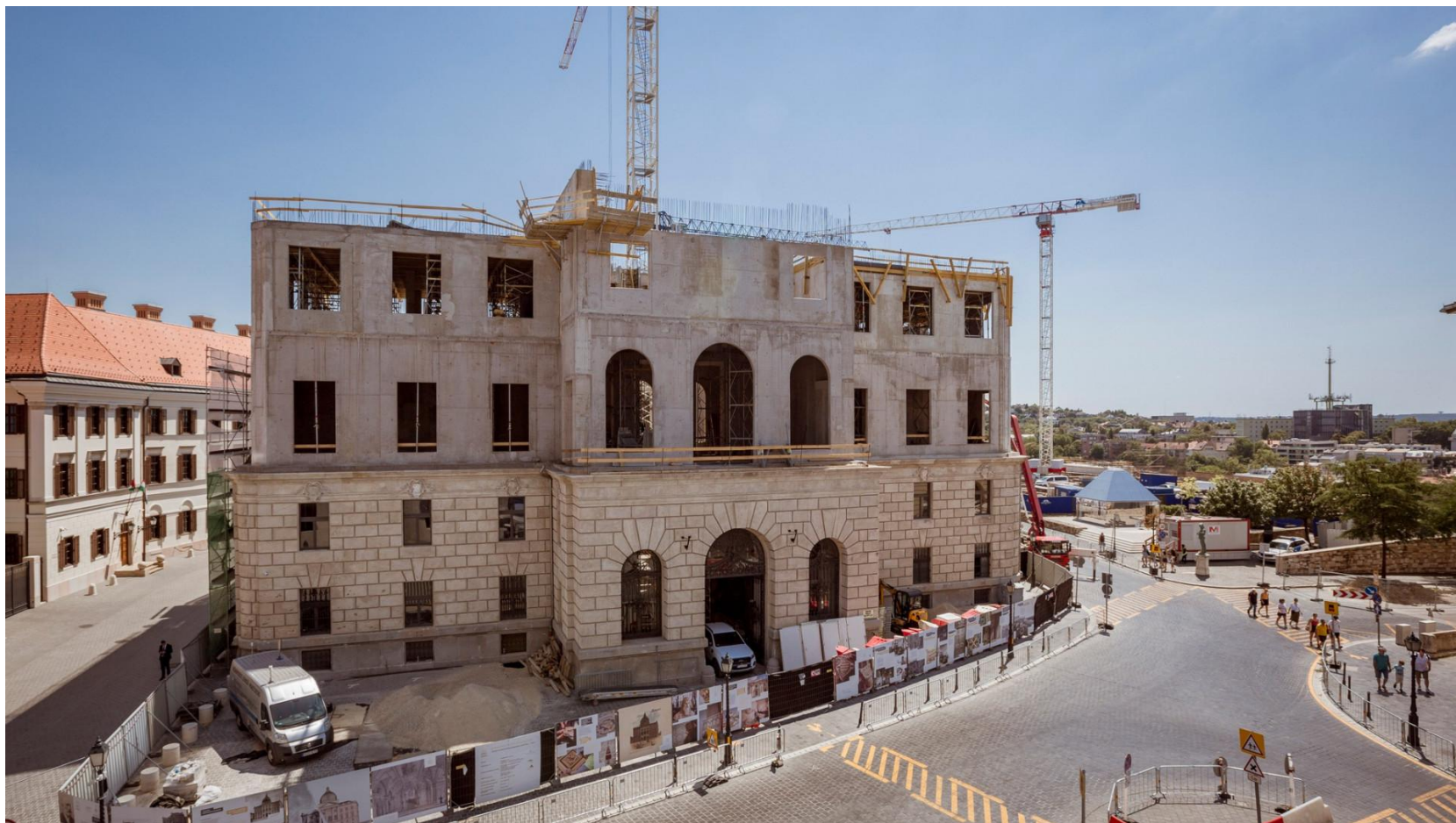
Stb.

Szimbolikus terek átalakítása:

Kossuth tér

Budai Vár felújítása:

2. Köztéri szoborkultúra

Károlyi Mihály, Nagy Imre szobrainak áthelyezése

Új emlékezetpolitikai kultúra: Szabadság téri emlékmű

3. Tudományos intézetek

→ Közgyűjteményi hálózat centralizálása (Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ)

→ A meglévő történettudományi kutatóintézetekkel párhuzamos intézményi struktúra kiépítése:

Veritas Történetkutató Intézet

Nemzeti Emlékezet Bizottsága

Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet

Magyarságkutató Intézet

Kommunizmuskutató Intézet...

Kiváló történettudományi kutatások és kiadványok (többnyire)!

Kritikák és támadások a Magyar Tudományos Akadémia ellen.

4. Tantervi és tankönyv reform

Orbán Viktor [...] elmondta, mennyire meglepődött, amikor nemrégiben meglátta gimnazista lánya történelemkönyvét, s benne azt, amit manapság az iskolában történelem címszó alatt tanítanak, ugyanis „ugyanazokat a marxista kliséket látta a tankönyvben, amitől húsz évvel ezelőtt is kirázta a hideg”. (2006. március)

„A liberálisok még mindig gúnnyal, iróniával kezelik meséinket, legendáinkat, regéinket. De itt az alkalom: például 15–20 évig egyetlen, közös történelemkönyvet kellene bevezetni az egész országban a sok fércmű helyett. A magyar szellemiséget kifejező szigorú fellépés lenne ez a mai anarchikus posvánnyal szemben.” (Boross Péter, 2010. augusztus)

→ Nemzeti Alaptanterv-reformok (2012, 2020)

„A középiskolai történelemtanítás és -tanulás célja, hogy a tanulóban a történettudomány, *valamint a hagyomány* által legfontosabbnak elismert történelmi tények és folyamatok, szereplők és események ismeretének segítségével alakuljon ki önálló világkép és magyar identitástudat.”

„A tantárgy tantervének középpontjában a magyarság, a magyar nemzet és Magyarország története áll. A témakörök mintegy kétharmada a magyar történelemhez kapcsolódik.”

6. Új emléknap kultúra

2010: Június 4. „A nemzeti összetartozás napja” → új, pozitív igény a trianoni békeszerződés feldolgozására.

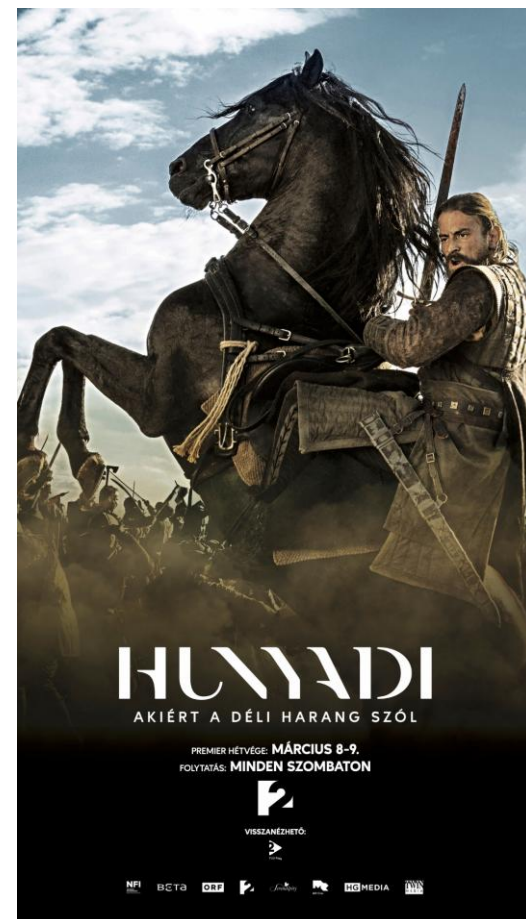
De ezzel együtt a veszteség szemlélet továbbélése: 2020: 100. évforduló

7. Történelemszemlélet megjelenése a populáris kultúrában, elsősorban a filmekben

Közelmúlt-történet: Elk*rtuk, Blokád

Dicsőséges múlt-történetek: A pozsonyi csata; Most vagy soha; Hunyadi; 1242 – A nyugat kapujában

Összegzés 1.:

Az új politikai megalapozottságú történelemszemlélet alapvetően kizárólag nemzeti nézőpontú, dicsőség-fókusszal rendelkezik.

Újraértelmezett, érzékeny történelmi korszakok:

- honfoglalás és magyar őstörténet
- török hódoltság kora
- Trianon
- Horthy-korszak, Magyarország a második világháborúban

Államilag támogatott történelemképek, azzal együtt, hogy a történettudományban, valamint a történelem értelmezésében továbbra is érvényesül a pluralizmus.

Sokszor megnyilvánuló koncepciótlanság, bizonytalanság, kapkodás.

Összegzés 2.:

A politikai szempontú történelem-értelmezés és az állami történetpolitika megnyilvánulásainak veszélyei:

- a célon való túllövés esetei (Orbán Balázs nyilatkozat 1956-ról stb.)
- áltudományosság terjedése a közvéleményben
- a közös nemzeti emlékezet illuzórikussá válása (március 15. és október 23.: „nemzeti apropó ünnepei”)

Illusztráció:

„Andrássyt halálra ítélte a bécsi császár. Rákóczi száműzetésben halt meg. Kossuthot elűzték a labancok. Tisza Istvánt lelőtték a kommunisták. Sohasem ment könnyen, de a végén mégis mindig mi győztünk. Végül csak hazaküldtük a szultánt a janicsárjaival, a Habsburg császárt a labancaival, a szovjeteket az elvtársaikkal, és most hazaküldjük Gyuri bácsit is a hálózatával egyetemben. Arra kérünk, menj vissza Amerikába, és boldogítsd inkább az amerikaiakat.” (Orbán Viktor, 2018. március 15.)

Összegzés 3.:

Személyes konklúzió:

1. A történészeket hagyni kell dolgozni, kutatni, publikálni és vitatkozni is. (És elfogadni, hogy aki nem ért velem egyet, az nem biztos, hogy rosszat akar nekem.)
2. A történelmi múltat nem kell színezní – sem a dicsőséges szakaszokat élénkíteni, sem a tragédiákat feketébbé tenni. A történelemnek úgy van identitásképző hatása, ha az igazság talaján áll.
3. Kellenének közös történelmi ünnepek, március 15., október 23. – ahogy a jelenünk és a jövőnk közös, jó lenne, ha a múltunk is újra az lenne.

Köszönöm a figyelmet!

Fazekas Csaba (PhD)

egyet. docens

Miskolci Egyetem BTK

Alkalmazott Társadalomtudományok
Intézete

fazekas@uni-miskolc.hu

www.fazekascsaba.hu